

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

І.П. Чистовська

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ професійного навчання
Київського національного університету будівництва і архітектури*

У статті обґрунтовано важливість реалізації в освітньому процесі ВНЗ особистісно орієнтованої педагогічної технології, яка сприяє формуванню відповідальної поведінки студентів. Визначено, що застосування методу проектів у підготовці студентів ВНЗ у межах особистісно орієнтованої педагогічної технології стає засобом формування відповідальної поведінки та прихильності до здорового способу життя студентів ВНЗ.

Ключові слова: відповідальна поведінка, педагогічні технології, здоровий спосіб життя.

В умовах соціально-економічної кризи, охопившей сучасну Україну, у складному становищі опинилась студентська молодь.

Економічна нестабільність, соціальна незахищеність, відсутність нормативних актів з питань правових відносин молоді і суспільства зумовлює невпевненість підростаючого покоління у майбутньому і призводить до негативних явищ у студентському середовищі.

Однією з найбільш проблем є розповсюдження наркоманії. Як свідчать соціологічні дослідження, серед молоді віком до 21 років майже кожен третій хоча б раз вживав наркотики. Зростання кількості споживачів наркотиків відповідно впливає на збільшення кількості злочинів, пов'язаних з незаконним виготовленням, придбанням, зберіганням або реалізацією наркотичних засобів. З поширенням серед студентів вживання наркотичних речовин тісно пов'язано розповсюдження ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Не менше занепокоєння викликає інтенсивне вживання студентами алкогольних напоїв та паління. За наслідками анкетування більшість студентів, незалежно від статі, позитивно ставляться як до вживання спиртного, так і до паління.

Одним із напрямів вирішення даної проблеми є створення у вищому навчальному закладі (ВНЗ) системи психологічного та педагогічного впливу на особистість студента з метою виховання в нього прагнення до здорового способу життя, здатності протистояти асоціальним явищам.

Актуальним є реалізація у ВНЗ педагогічної технології, яка б забезпечила формування у студентів відповідальної поведінки, головним стрижнем якої має бути збереження та зміцнення здоров'я особистості.

Проблема технологізації педагогічного процесу знайшла своє відображення в наукових працях В.П.Беспалька, М.В.Кларіна, П.І.Підкасистого, Г.К.Селевка, Н.Ф.Тализіної

[1; 2; 5-7]. Останнім часом цей напрям дослідження став невід'ємною частиною педагогічної науки. З'являються роботи присвячені технологічним аспектам вищої, у тому числі педагогічної освіти (А.І.Андреев, В.І.Бондар, Я.І.Бурлака, М.І.Левіна, В.В.Серіков, І.П.Підласий, В.О.Сластьонін).

Дослідження доводять, що технологічність сьогодні стає домінуючою характеристикою діяльності педагога, означає перехід на якісно новий рівень ефективності, оптимальності, наукомісткості освітнього процесу. Вона спрямовує педагогічну діяльність на підвищення результативності, інтенсивності, інструментальності, технічної озброєності. Тому, дуже важливо дослідити як засоби педагогічної технології сприяють формуванню відповідальної поведінки студентів ВНЗ.

Метою статті є визначення змісту понять "відповідальність", "відповідальна поведінка" та обґрунтування важливості реалізації в освітньому процесі ВНЗ педагогічної технології, яка сприяє формуванню відповідальної поведінки у студентів.

Зі вступом до ВНЗ у молодих людей починається новий етап життєвого самовизначення. Бажання виглядати дорослими, самоствердження, звільнення від обмежень, наказів, правил, декларованих батьками, призводить до того, що у студентському середовищі поширюються негативні явища. Це, в першу чергу, зловживання алкоголем, паління, вживання наркотиків, що є ризиком для здоров'я (формування наркотичної залежності, більша ймовірність заразитися ВІЛ/СНІД).

Феномен ризикованої поведінки багатьох молодих людей обумовлений тим, що в них несформовані позитивні орієнтири на здоров'я як базову цінність. Тому, як альтернативу небезпечної ризикової поведінки студентської молоді необхідно протиставити відповідальну поведінку, підґрунтям якої має бути дбайливе

ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших.

У психолого-педагогічній літературі поняття відповідальності трактується неоднозначно. З позиції педагогіки відповідальність розуміють як здатність особистості контролювати свою діяльність згідно з прийнятими в суспільстві чи колективі соціальними, моральними та правовими нормами, або як здатність особистості розуміти відповідальність своїх дій передбачуваним результатом. В психології відповідальність трактується як специфічна для особистості форма саморегуляції та самоідентифікації, що виражається в усвідомленні себе як причини вчинків та здатності виступати джерелом змін в оточуючому середовищі та у власному житті [4]. Психологи також зазначають, що відповідальність – це схильність людини поводити себе відповідно до інтересів інших людей, дотримуватись певних рольових обов'язків. Вони також наголошують, що відповідальність особистості завжди зумовлена її ціннісними орієнтирами.

В контексті здорового способу життя відповідальну поведінку можна характеризувати, як поведінку, за якої особистість усвідомлює свої вчинки згідно з логікою подій, передбачає їх наслідки та вплив на власне здоров'я та здоров'я оточуючих, приймає рішення, що запобігають негативним результатам для себе та інших. Відповідальна поведінка зумовлена почуттям відповідальності, яке може виступати в позитивній та негативній формах. Позитивна форма відповідальності – почуття власної гідності, реального впливу на події, що відбуваються, поважного ставлення до оточуючих. Негативна форма відповідальності характеризується тривожністю, невпевненістю в собі, своїх знаннях та вміннях, побоюванні зіпсувати справу. Позитивна форма відповідальності виступає базисом відповідальної поведінки студентів, а її формування має стати підґрунтям формування в них здорового способу життя.

В умовах сьогодення випускники ВНЗ повинні бути не тільки спроможними застосувати вивчене на практиці, успішними, конкурентоздатними, володіти самоменеджментом та самомаркетингом, але й мати високий загальний функціональний стан організму, власне здоров'я.

Саме тому значної вагомості набуває використання в освітньому процесі ВНЗ педагогічної технології, яка орієнтована на пріоритет гуманістичних, загальнолюдських цінностей, сприяє формуванню відповідальної поведінки студентів та створює ефективну систему збереження здоров'я як найвищої цінності.

Педагогічна технологія, за прийнятим ЮНЕСКО визначенням, це “системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти” [5]. Педагогічна технологія характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання.

В умовах гуманізації освіти, коли на перший план педагогічної діяльності виходить суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача і студента, важливим становиться запровадження в освітньо-виховний процес ВНЗ особистісно орієнтованої педагогічної технології. Технологія цього типу передбачає перетворення суперпозиції педагога і субординованої позиції студента на особистісно рівноправні позиції.

Таке перетворення пов'язане з тим, що педагог виступає не тільки як ретранслятор знань, носій інформації, хранитель норм і традицій, але й як помічник, який стимулює студента до загального і професійного розвитку, створює умови для його самостійного руху. Ефективність особистісно орієнтованої педагогічної технології залежить від того, в якій мірі повно в неї представлена людина в її різноманітній суб'єктності і суб'єктивності, як враховані її професійно-психологічні особливості. Звідси – пріоритет суб'єктно-смыслового навчання у порівнянні з інформаційним, спрямованість на формування у студентів великої кількості суб'єктних картин світу на відміну від однозначних “програмних” уявлень, діагностика особистісного розвитку, ситуаційне проектування, смислопошуковий діалог, включення навчальних завдань у контексті життєвих проблем.

Особистісно орієнтована технологія означає персоналізацію педагогічної взаємодії, яка вимагає адекватного включення у цей процес особистісного досвіду (почуттів, переживань, емоцій, відповідних їм дій і вчинків).

Персоналізація і діалогізація освітнього процесу – це повернення до педагогіки співробітництва, оскільки запроваджується система різноманітних форм співробітництва. При їх впровадженні повинні зберігатися певна послідовність та динаміка: від максимальної допомоги викладача студентам у вирішенні навчальних завдань до поступового нарощування їх активності, до повної саморегуляції у навчанні і появи відносин партнерства між ними. Перебудова форм співробітництва, пов'язана зі організацією педагогічної взаємодії між викладачем і студентами, приводить до перетворення позиції особистості студентів. Це знаходить свій ви-

раз у зміні ціннісних настановлень, смислових орієнтирів, цілей навчання, способів взаємодії і стосунків між учасниками педагогічного процесу.

Важливим засобом, який найбільш повно відображає реалізацію особистісно орієнтованої педагогічної технології та сприяє ефективному формуванню відповідальної поведінки та прихильності до здорового способу у студентів є використання у освітньому процесі ВНЗ методу проектів.

Розглядаючи метод проектів, слід мати на увазі спосіб досягнення дидактичної цілі через детальну розробку проблеми, що повинна звершитися цілком реальним, відчутним, практичним (матеріальним) результатом, який оформлений у той чи інший спосіб [3].

Призначення методу проекту полягає у стимулюванні інтересу студентів до визначеної проблеми; оволодіння ними необхідними знаннями і навичками для її вирішення, організації проектної діяльності щодо вирішення проблеми, у виході на практичне застосування отриманих результатів. Кожен студент, враховуючи власні інтереси та здібності, довільно обирає проект (чи й декілька), де він працюватиме. Тематика їх різноманітна, а діяльність розгортається різними напрямками: від ігрових педагогічних технологій, рольових ігор, аналізу конкретних ситуацій, до прикладних проектів (випуск листівок, плакатів тощо). Проте, згідно з призначенням проектів, обов'язковим є певні принципи робіт:

1. Діяльність студента повинна мати практичний продуктивний характер (приміром,

випуск газет, підготовка і проведення розвивальних та імітаційних ігор тощо).

2. Створення умов і механізмів інтенсивного розвитку інтелектуальних здібностей – розуміння, рефлексії, конструктивного мислення.

Виконання студентами проектів, спрямовано на розвиток в них навичок відповідальної поведінки, зокрема й застережливих дій щодо ВІЛ/СНІДу, уміння відстоювати свою позицію та відмовлятися від небажаних пропозицій, у тому числі і пов'язаних із залученням до паління, вживання алкоголю, наркотичних речовин, що сприяє формуванню в них дбайливого ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших.

Таким чином, реалізація у межах особистісно орієнтованої педагогічної технології методу проектів стає засобом формування відповідальної поведінки та прихильності до здорового способу життя у студентів ВНЗ. Метод проектів дозволяє не тільки передавати студентам суму знань щодо подолання негативних явищ у студентському середовищі, профілактики ВІЛ/СНІДу та здорового способу життя. Водночас, студенти, розробляючи та реалізуючи власні проекти, також здобувають навички й вміння, які істотно підвищують їх адаптивність у сучасному житті.

Перспективними напрямками подальшого дослідження є подальший розвиток та обґрунтування інноваційних педагогічних технологій підготовки студентів ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Беспалько В.П.* Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Просвещение, 1989. – 192 с.
2. *Кларин М.В.* Педагогическая технология в учебном процессе (анализ зарубежного опыта) / М.В.Кларин. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
3. *Полат Е.С.* Метод проектов: Сб. статей электронного периодического журнала “Вопросы Интернет образования” / Е.С. Полат. – М.: Федерация Интернет-образования, 2003. – 120 с.
4. *Психологічний словник* / За ред. В.І.Войтка. – К.: Вища шк., 1982. – 204 с.
5. *Селевко Г.К.* Современные образовательные технологии: Учеб. Пособие / Г.К.Селевко. – М.: Народ. образование, 1998. – 256 с.
6. *Талызина Н.Ф.* Управление процессом усвоения знаний / Н.Ф.Талызина. – М.: Изд. МГУ, 1975. – 348 с.
7. *Технологии обучения в системе высшего и послевузовского профессионального образования* // Пидкасистый П.И., Фридман А.М., Гарунов П.И. Психолого-дидакт. справочник преподавателя высш. шк. – М.: Пед. общ. России, 1999. – С. 216-268.

Стаття надійшла до редакції 19. 10. 2009 р.

